

Gonda Zsuzsa

A szótárhasználati kompetencia elsajátítása és fejlesztése

Melléklet

Az alábbiakban néhány olyan papíralapú és interaktív táblás szótárhasználati gyakorlatot mutatok be, amely a nyomtatott és az elektronikus szótárakkal egyaránt elvégezhető. A direkt és az indirekt szótárhasználati gyakorlatok összeállításakor a tanulmányban leírt alapelveket vettem figyelembe, és az ott megadott művelettípusokat alkalmaztam. A gyakorlatok a szótárhasználati képesség különböző szintjein levő diákoknak készültek, leírásukban megadom az ajánlott évfolyamot, a fejlesztési területeket, az anyanyelvi témakört, a kapcsolódó műveltségi területeket és a javasolt szótárt. Az elektronikus szótárakhoz kapcsolódó gyakorlatok internetes szótárak segítségével oldhatók meg, ezek több weboldról is könnyen elérhetők (pl. www.szotar.lap.hu).

A papíralapú szótárhasználati gyakorlatok elvégzésekor páros és csoportos kooperatív technikákat alkalmazhatunk. A feladatok megoldása nyomtatott és elektronikus szótárak segítségével egyaránt lehetséges. Az interaktív táblás gyakorlatok megjelenítéséhez és megoldásához a Notebook szoftver telepítésére van szükség.

Papíralapú feladatok

Egy sima, egy fordított

Ajánlott évfolyam: 9.

Fejlesztési területek: szövegértés, írásbeli szövegek alkotása, beszédkészség, kritikai gondolkodás, tanulási képesség

Anyanyelvi témakör: szótárhasználat, fogalmazástanítás

Ajánlott szótár: rokon értelmű szavak és kifejezések szótára

Feladat:

- a) Dolgozzatok párban! Válasszatok ki magatoknak egy-egy szócikket a rokon értelmű szavak és kifejezések szótárából! Olvassátok el figyelmesen! Alakítsátok át a tömör információkat tartalmazó szócikket összefüggő szöveggé!
- b) Ha elkészültetek az átalakítással, a pár egyik tagja olvassa fel a társának a fogalmazást, eközben a másik ellenőrizze a szótár segítségével a szöveg pontosságát! Amikor végeztetek az ellenőrzéssel, cseréljétek szerepet!

Szakmai szöveg

Ajánlott évfolyam: 10.

Fejlesztési területek: írásbeli szöveg alkotása, beszédkészség

Anyanyelvi témakör: fogalmazástanítás, stilisztika, nyelvváltozatok

Ajánlott szótár: értelmező szótár

Feladat:

- a) Alkossatok ötfős csoportokat! Húzzatok csoportonként két borítékot! Az egyik borítékban címszavakat, a másikban szakmai minősítéseket találtok. Párosítsátok a címszavakat és a hozzájuk illő szakmai minősítéseket az értelmező szótár segítségével!
- b) Írjátok közösen egy olyan tízmondatos fogalmazást, amelyben minden címszó szerepel!
- c) Végezetül minden csoport olvassa fel a saját fogalmazását! Utána szavazunk arról, hogy kinek melyik fogalmazás tetszett a legjobban. Az a csoport, amelyik a legtöbb szavazatot kapta, kiteheti a munkáját a faliújságra.

Élő szócikk

Ajánlott évfolyam: 10.

Fejlesztési területek: beszédkésztség, tanulási képesség

Anyanyelvi témakör: szólások és közmondások

Ajánlott szótár: közmondás gyűjtemény

Feladat:

- a) Húzzatok egy-egy kártyát! A kártyán egy szócikk-részletet találtok egy közmondás-gyűjteményből. [Az osztálylétszámnak megfelelő számú szócikket vágtunk fel szerkezeti egységekre (legalább öt szócikket) úgy, hogy minden diáknak jusson egy szócikk-részlet.] Álljatok fel, és keressétek meg a szócikk-részlethez tartozó többi elemet a társaitoknál! [Így a diákok négy-öt fős csoportokat hoznak létre, és a náluk levő részletek egy teljes szócikké egészülnek ki.]
- b) Ha megtaláltátok a saját szócikketek elemeit, akkor ellenőrizzétek a közmondás-gyűjtemény segítségével, hogy jól dolgoztatok-e!

Eredet-jelentés táblázat

Ajánlott évfolyam: 10.

Fejlesztési területek: szövegértés, anyanyelvi ismeretek, beszédkésztség

Anyanyelvi témakör: nyelvtörténet

Ajánlott szótár: idegen szavak és kifejezések szótára

Feladat:

- a) Alkossatok ötfős csoportokat! Csoportonként húzzatok egy borítékot! A borítékban címszavak vannak. [Mindencsoportnak azonos címszavakat adunk.] Készítsetek táblázatot a füzetetekbe! A táblázat három oszlopból álljon: címszó, jelentés, eredet. Töltsétek ki a táblázatot az idegen szavak és kifejezések szótárának segítségével! Írjátok a címszó oszlopába a borítékban levő szavakat!
- b) Az a csapat, amelyik a leggyorsabban elkészül, olvassa fel az osztálynak a kitöltött táblázatot, így a többiek is tudják pótolni a hiányzó adatokat.

Interaktív táblás gyakorlatok

Miből szól a muzsika?

Ajánlott évfolyam: 9.

Fejlesztési területek: szövegalkotás, szövegértés, kritikai gondolkodás

Anyanyelvi témakör: fogalmazástanítás, szövegtan

Kapcsolódó műveltségi terület: hagyományismeret, zene

Ajánlott szótár: értelmező szótár

Feladat:

- Találd ki, melyik népi hangszernek mi a neve! Fogalmazd meg a hangszerek meghatározását! Hallgassunk zenét, miközben dolgoztok!
- Húzd a hangszerek nevét a megfelelő kép mellé! Olvasd fel saját meghatározásodat, majd hasonlítsd össze az értelmező szótárban található megfogalmazással!
- Foglald össze, mit tudsz még meg ezekről a hangszerekről az értelmező szótárból!

	doromb tilinkó tárogató kereplő	
		
doromb 'szájba véve és pengetve megszólaltatható kis népi hangszer' kereplő 'sebesen forgatva csattogó hangot adó faeszköz' tárogató 'öblös hangú, régi magyar fúvós hangszer' tilinkó 'fából faragott, hangképző nyílások nélküli, hosszú síp'		

1. táblakép
Miből szól a muzsika?

Nemzetiségi kérdés

Ajánlott évfolyam: 10.

Fejlesztési területek: szövegértés, kritikai gondolkodás, IKT-kompetencia

Anyanyelvi témakör: nyelvtörténet

Ajánlott szótár: a szavak eredetét kutató szótár

Feladat:

- Melyik nyelvből származnak az alábbi szavak! Húzd a megfelelő helyre a szókétyákat! Ellenőrizd megoldásodat a *check* gomb segítségével!
- Gyűjts még legalább öt-öt, ugyanabból a nyelvből származó jövevényszót a szavak eredetét kutató szótárból!

latin	francia	német

lakáj

terasz

koszt

rúzs

bazsalikom

dedikál

energia

anorexia

2. táblakép
Nemzetiségi kérdés

Szószonda

Ajánlott évfolyam: 9.

Fejlesztési területek: szövegértés, hallásértés, szövegalkotás, kritikai gondolkodás

Anyanyelvi témakör: helyesírás

Kapcsolódó műveltségi terület: természettudomány

Ajánlott szótár: idegen szavak és kifejezések szótára

Feladat:

- Nézzük meg közösen a következő kis filmet! Írjátok le a füzetbe, hogy milyen idegen szavak hangzanak el a filmben!
- Olvasd fel ábécésorrendben a hallott szavakat!
- Húzd a szavak jelentését tartalmazó buborékokat a megfelelő szavak mellé!
- Olvasd el, mit írnak ezekről a szavakról az idegen szavak és kifejezések szótárában!

energia

gravitáció

korrigál

modul

szimulátor

Edit

Check

Reset

Solve

?

Szó	Jelentés
	munkavégző képesség
	javít, kijavít, helyesbít, helyre igazit
	szabványegység
	berendezés működését utánozó modell
	nehézkedés, nehézségi erő

korrigál

modul

szimulátor

gravitáció

energia

3. táblakép
Szószonda

Időjárás-jelentés

Ajánlott évfolyam: 9.

Fejlesztési területek: szövegértés, szövegalkotás, kritikai gondolkodás

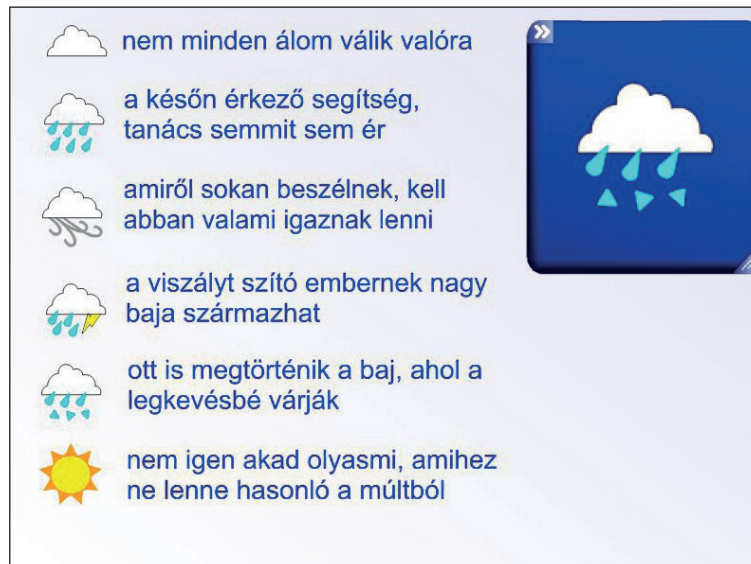
Anyanyelvi témakör: szókincsbővítés

Kapcsolódó műveltségi terület: természettudomány

Ajánlott szótár: közmondásgyűjtemény

Feladat:

- a) A dián látható dobókocka minden oldala egy-egy természeti jelenség szimbólumát mutatja. Dobj a dobókockával! Mondj egy olyan közmondást, amelyik az adott természeti jelenség nevét tartalmazza, és értelme megegyezik a szimbólum mellett található magyarázattal!
- b) Gyűjts még legalább három, természeti jelenségekkel kapcsolatos közmondást a szótárból!

4. táblakép
Időjárás-jelentés